

licet fortasse sola verba Bullæ prout ponderata sunt, non cogent, hanc tamen nihilominus intelligo esse voluntatem Pontificum, et proximam Romanam. Unde Francis. Penna, in 3 part. Directorii, in scholio ad quæst. 92, ita scribit: Et quidem in supremo Inquisitionis prætorio S. et Romanæ generalis Inquisitionis sæpe pronuntiatum est, nec posse, nec debere Episcopos amplius virtute Concilii absolvere occultos hæreticos in foro conscientiae, sive quod per processum Bullæ in Cœna Domini sit Concilio Trident. derogatum, sive quod ita Pius V et Gregorius XIII alias expresse declararunt. Quod etiam testatur Navarr., in Summ., cap. 27, num. 275, a qua etiam sententia non audeat discedere Simanc., de Cathol. instit., tit. num. 6.

6. *Quam pœnam incurrat sacerdos ab his casibus absolvens.* — Secundo dicendum est, sacerdotem, qui sine legitima facultate ab his casibus absolvit, excommunicatum esse ipso jure, et nihil facere. Hoc posterius constat, quia jurisdictionem non habet; prius autem, quia in Bulla disponitur. Sed an sit hæc censura reservata? Cajet., verb. *Excomm.*, c. 77, refert olim fuisse additam reservationem in Bulla Cœnæ. At nunc non extat, nec in Bullis Pii V, et sequentium, imo neque in Bulla Pauli III, quam refert Rebuf.; et ideo ex vi Bullæ Cœnæ sine dubio non est reservata, quia nec de prioribus constat, nec jam habent vim, sed sola ultima. Addit vero Cajet. esse hanc censuram reservatam a Sixto IV, in Extrav. *Etsi dominici*, de Pœnit. et remis., et illam reservationem esse generalem, et habere vim suam. At Sixtus bis repetit hæc verba: *Prætextu hujusmodi facultatum*, id est, ab ipso concessarum, quas ibi revocarat; non est ergo reservatio illa extra illum casum extendenda. Nihilominus Rebuf. hic ait, solum Papam posse ab hac censura absolvere, quia ejus est solvere, cujus est ligare. Verum tamen eo ipso, quod reservata non est, censetur concessa, juxta cap. Nuper, de Sent. excomm. Præsertim cum supra ostensum sit, censuras hujus Bullæ esse a jure. Recte ergo Navarr., num. 74, concludit, posse quemlibet Ordinarium ab hac censura absolvere. Sed an propter hoc delictum incurran- tur alia pœnæ? Anton., 3 part., tit. 24, c. 7, refert alias suspensiones, scilicet ab officio prædicandi, legendi, audiendi confessiones, et ministrandi sacramenta, quæ habentur in Bulla Pauli III, easque Rebuf. ibi amplificat; sed sublatae jam sunt eo ipso, quod in pos-

trema Bulla non sunt additæ. Notandum denique est in illa clausula verbum illud *præsumperit*; nam ex vi illius excusari possunt, qui ex inconsideratione, et ex ignorantia non affectata absolvunt, juxta generalem doctrinam superius traditam cum Cajetano, in Summa, verb. *Excommunicatio*, cap. 58 et 84. Cætera, quæ in Bulla adjiciuntur, generalia sunt, et non indigent expositione.

DISPUTATIO XXII.

DE EXCOMMUNICATIONIBUS JURIS SUMMO
PONTIFICI RESERVATIS.

Ut ad aliquam methodum, vel ordinem has reducamus, per libros, vel tomos juris canonici procedemus, et ut sequamur ordinem antiquitatis, dicemus prius de excommunicationibus, quæ in Decreto continentur, postea de contentis in antiquioribus libris Decretalium, deinde in Sexto, et sic consequenter in reliquis; nullus enim ordo aptior et facilius nunc occurrit; esset enim valde difficile in certas classes personarum aut delictorum, has excommunicationes distribuere et ordinare.

SECTIO I.

Quæ, et quot sint excommunicationes juris, quas in canonibus Decreti Papa reservavit.

1. *Cap. Nulli, 19 dist., non coincidit cum prima censura Bullæ Cœnæ.* — Quamvis varia sint decreta in his, quæ a Gratiano congeruntur, quæ excommunicationis censuram continere videntur, si tamen recte explicentur, unicum tantum est, quod de censura excommunicationis Papæ reservata loquatur. Nam aliam excommunicationem, quam primo loco recenset Navarrus, ex cap. Nulli, 19 dist., ipse quidem ait reduci ad primam censuram Bullæ Cœnæ, quæ est contra hæreticos. Ego vero censeo illam non esse censuram ipso jure latam, sed ferendam; neque esse propter hæresim, sed propter inobedientiam Ecclesiæ; nec denique esse reservatam Papæ, sed communem. Verba enim illius textus sunt: *Nulli fas est, vel velle, vel posse transgredi Apostolicæ Sedis præcepta.* Unde infra subditur: *Si ergo ruinæ suæ dolore prostratus, quisquis Apostolicis voluerit contraire decretis.* Ubi Glossa intelligit, hunc dici esse prostratum, quia hæreticus est; et ideo exponit de illo, qui dicit

Ecclesiam Romanam non esse caput, nec posse condere canones; quam expositionem multi expositores ibi sequuntur, citantque sententiam Damasi Papæ, in cap. Violatores, 25, quæst. 4, ubi violatores canonum voluntarii, qui contra eos, aut proterve agunt, aut loqui præsumunt, aut facere volentibus sponte consentiunt, blasphemare in Spiritum Sanctum dicuntur.

2. Verumtamen non est expositio necessaria, quia non solum propter hæresim, sed etiam propter schisma, vel propter inobedientiam contra Ecclesiam, potest quis dici *ruinæ suæ dolore prostratus*; nam esse prostratum non est esse alienum ab Ecclesia, neque etiam esse esse censura damnatum, sed est non esse conjunctum Ecclesiæ per charitatem, et esse dignum, ut ab Ecclesia, vel a clero ejiciatur, ut verbis sequentibus declaratur, scilicet: *Nec locum deinceps inter sacerdotes habeat, sed extorris a sancto ministerio fiat.* Quæ verba suspensionem potius, vel depositionem, quam excommunicationem significare videntur; nec incongrue, quia ad Episcopos Gregorius Papa IV loquebatur. Et verbum illud *fiat*, pœnam ferendam potius quam latam indicat; inferius vero de excommunicatione clare subditur: *Quia majoris excommunicationis dejectione est abjiciendus*, etc.; non est ergo sermo ibi de solis hæreticis circa articulum vel veritatem de primatu, et potestate Ecclesiæ Romanæ, de quibus loquitur Nicolaus P., in cap. 4, 22 dist., sed est sermo de fidelibus, et maxime de Episcopis rebellibus præceptis Ecclesiæ Romanæ, qui et sua jurisdictione privandi, et, si opus sit, excommunicandi censentur.

3. Et de eisdem inobedientibus generaliter loquitur dictum cap. Violatores, qui lato modo dicuntur blasphemii in Spiritum Sanctum *vel opere, vel verbo*; sic enim aperte textus ipse sub disjunctione loquitur, quantum ibi nulla censura feratur. Magis possent in illo sensu exponi verba ejusdem Nicolai in cap. Si quis dogmata, 25, quæst. 2, scilicet: *Si quis dogmata, mandata, interdicta, sanctiones, vel decreta, pro Catholicæ fidei disciplina, pro correctione fidelium, pro emendatione sceleratorum, pro interdictione imminantium, vel futurorum malorum a Sedis Apostolicæ præside solemniter promulgata contempserit, anathema sit.* Ibi enim fertur manifeste sententia excommunicationis ipso jure. Certum est autem non omnes trans-

gressores mandatorum, decretorum, aut sanctionum Ecclesiasticarum ipso facto esse anathematizatos; necesse est ergo verbum illud, *contempserit*, intelligi de illo, qui hæc contemnit tanquam nullius momenti, vel obligationis, non solum affectu, et opere, sed etiam judicio et existimatione, quod non fit sine hæresi. Et adhuc excommunicatio illa prout ibi fertur, non est reservata Pontifici; et ita non est de iis, quas nunc inquiremus.

4. *Cap. Si quis suadente, 17, quæst. 4, exponitur.* — Quatuor notanda circa priorem partem hujus canonis. — Unica ergo excommunicatio major in antiquis decretis lata, et Summo Pontifici reservata, lata est ab Innocentio II, in Concil. Lateran., et habetur in cap. Si quis suadente, 17, quæst. 4, quam hic, quoniam circa materiam quotidianam versatur, latius exponere necesse est. Duas ergo partes habet decretum illud. In priori ponitur censura; in posteriori reservatio ejus. Circa primam partem quatuor notanda sunt: primum est censura, quæ fertur illis verbis, *Anathematis vinculo subjaceat*; quibus certum est excommunicationem majorem significari, et ex vi illorum verborum ipso jure imponi, quia non præcipiunt ut subjiciatur, sed ipsum jus sua auctoritate subjicit.

5. *Quas personas comprehendat hæc censura.* — Secundum est, contra quos hæc censura feratur, qui denotantur illa particula, *Si quis*, quæ adeo est universalis, ut omnes in universum personas comprehendat, quæ sunt capaces censuræ, ut omnes non baptizatos excludamus, et inter baptizatos solum Summum Pontificem; reliqui enim omnes baptizati, si causam seu culpam, propter quam hæc censura fertur, commiserint, sub illa comprehenduntur, cujuscumque conditionis, aut ordinis existant, sive sint fœminæ, sive viri, sive laici, sive Ecclesiastici, ut ibi notat Glossa, et colligitur ex cap. De monialibus, et cap. Cum illorum, de Sent. excomm.; illa vero particula, *Suadente diabolo*, non limitat hanc generalitatem personarum, sed declarat solum necessarium esse, ut talis persona sit capax malitiæ, atque adeo ratione utens, quia necesse est, ut peccare sciat, et possit; nam, ut statim dicemus, nisi per grave peccatum non incurretur hæc censura. Si autem peccatum sit grave in specie hic prohibita, erit sufficiens causa hujus censuræ; tale enim delictum semper suggestionem dæmonis fieri præsumitur; nec per illa verba aliqua specialis cir-

cumstantia illius delicti denotatur. Neque obstat, quod pueri possint hanc censuram incurrere, ut supponitur in cap. ultim. de Sent. excomm., quia ibi non dicuntur pueri, qui ratione non utuntur, sed qui inter eos, qui illa uti possunt, inferioris sunt ætatis, saltem infra annos pubertatis.

Qui clerici gaudeant privilegio canonis.

6. Tertio denotantur personæ, in quarum favorem canon ille editus est, illis verbis, *clericum, vel monachum*; nomine autem clericus comprehenduntur omnes habentes non solum characterem clericalem, sed etiam primam tonsuram, dummodo clericalem habitum, et coronam gestent, quamvis conjugati sint semel tantum, et cum virgine, ut explicatur in cap. unico de Clericis conjugatis, in 6. Ubi etiam dicitur canonem hunc editum esse in favorem totius ordinis clericalis; constat autem in toto hoc ordine comprehendendi initiatos a prima tonsura usque ad supremum ordinem, juxta cap. Cum contingat, de Ætate et qualit. Necessè est tamen, ut hujusmodi clericus non sit privatus privilegio clericali, nam tunc tanquam non clericus ab Ecclesia reputatur, et ideo non gaudet favore hujus canonis, nec comprehenditur hic nomine clerici. Hujusmodi autem est in primis degradatus realiter, ut infra ostendemus; non vero depositus tantum verbaliter; et a fortiori nec suspensus, ut ibidem dicemus; neque etiam excommunicatus, quia hic effectus privandi privilegio clericali nullibi attributus est excommunicationi, ut constat ex dictis supra de effectibus hujus censuræ. Et eadem ratione clericus, quamvis irregularis sit, sub hac voce comprehenditur, et hoc fruitur favore, quia licet irregularitas privet usu Ordinum, non tamen privat omni privilegio, quod ratione Ordinis datur.

7. Clericus bigamus cur non gaudeat hoc privilegio. — Dices: bigamus non gaudet hoc privilegio juxta dictum e. unicum de Cler. conjug., in 6, ubi cum dicitur clericos, qui cum unicis et virginibus contraxerunt, etc., retinere hoc privilegium, satis insinuat eos, qui cum duabus, vel cum viduis contraxerunt, non retinere illud; quod solum videtur esse propter irregularitatem. Respondetur, esto hoc ita sit in illa irregularitate, ubi hoc est specialiter dispositum, non propterea esse extendendum ad omnes alias; nam hoc non est de ratione irregularitatis, ut sic; et per

argumentum a simili non licet in hujusmodi materia extensionem facere, ut sæpe dixi. Deinde probabile est id non esse propter solum bigamiam, sed tantum durante conjugio, per quod talis bigamia contracta est, de quo alias.

8. Clericus incorrigibilis quando privetur privilegio hujus canonis. — Addit præterea Navarr., cap. 27, num. 79, clericum incorrigibilem non frui hoc privilegio, ex cap. Cum non ab homine, de Judiciis. Sed res est satis controversa inter juris interpretes, qualis esse debeat illa incorrigibilitas, et an illa stante ipso facto absque alia sententia condemnatoria vel declaratoria amittatur hoc privilegium, vel necessaria sit sententia declaratoria ipsius incorrigibilitatis, vel etiam oporteat hujusmodi clericum per judicem Ecclesiasticum tradi seu remitti judici seculari; quod nunc non est nobis disputandum. Probabilius tamen credimus, regulariter loquendo, servandam esse formam in illo capite præscriptam, nam talis clericus criminus prius per judicem Ecclesiasticum deponendus est; unde a fortiori colligitur hanc incorrigibilitatem non inveniri, nisi præcedant delicta depositione digna, quæ non sunt, nisi enormia, ut infra suo loco dicemus. Deinde, si post depositionem adhuc sit incorrigibilis, excommunicari debet. Quod si adhuc sit contumax, anathemate feriendus est, id est solemniter, et cum cæremoniis supra descriptis separandus ab Ecclesia. Postmodum vero, si adhuc sit incorrigibilis, probabile est, quod Panormitanus ait, statim absque alia sententia ipso facto privari clericali privilegio.

9. Mihi tamen magis placet, et probabilius videtur, quod Cardinalis ait, necessariam esse sententiam, qua Ecclesiasticus judex declaret, clericum esse prorsus incorrigibilem, seque non habere aliud quod facere possit, ut eum corrigat, et emendet, nisi eum tradere seculari potestati. Primo, quia hæc privatio clericalis privilegii est nova pœna, quæ non incurritur ipso jure, nisi in ipsa lege pœnali sufficientibus verbis explicetur; in dicto autem cap. Cum non ab homine, nullum est verbum, quo privationem hanc ipso jure fieri satis declaretur; solum enim dicitur: Quod si in profundum malorum veniens contempserit, cum Ecclesia non habeat ultra quid faciat, per secularem comprimendus est potestatem. Quæ verba in rigore non significant secularem potestatem statim posse auctori-

tate sua se intromittere, sed quod Ecclesiasticus judex, quando aliter non valet corrigere, potest et debet id facere per judicem secularem. Et sane non expediebat aliter fieri, quia ad conservationem immunitatis Ecclesiasticæ, et ad tollenda dissidia inter judicem Ecclesiasticum et secularem, oportuit, ut hic non posset suo arbitrio potestate sua uti in clericum, donec ab Ecclesiastico judice committeretur. Quod recte etiam confirmat cap. Ut famæ, de Sent. excomm., ubi de his clericis incorrigibilibus in primis dicitur posse et debere per Ecclesiasticum judicem sub arcta custodia detineri. Deinde additur laicum non posse hujusmodi clericum comprehendere nisi de mandato Prælati Ecclesiastici, et tunc non sua, sed committentis auctoritate id facere; ergo quantumvis clericus sit incorrigibilis, etiam post excommunicationem, depositionem, et anathematizationem, adhuc habet jus Ecclesiasticus judex capiendi illum et detrudendi in arctissimum carcerem; ergo donec ipse declaret se non posse aut nolle id facere, sed illum ut incorrigibilem relinquere, non potest dici, quod sit omnino privilegio clericali privatus. Nec video fundamentum probabile ad oppositum dicendum, cum ex cap. Cum non ab homine, non habeatur, ut ostendi.

10. Clericus per sententiam declaratus incorrigibilis, non privatur omnino hoc privilegio. — Imo addo ulterius ex hac interpretatione sequi hujusmodi clericum incorrigibilem etiam post prædictam declarationem non esse omnino privatum privilegio clericali, ita ut hanc censuram evadat, quicumque in eum violentas manus injecerit; nullo enim jure hujusmodi pœna seu privatio ostenditur. Nam in cap. Cum non ab homine, limitate dicitur: Per secularem corrigendus est potestatem; non ergo respectu aliorum aufertur immunitas clericatus; neque enim alibi sub his verbis absolutis hæc pœna fertur; neque etiam infertur ex eo, quod judici seculari detur potestas coercendi vel juste puniendi talem clericum, quia hæc et minor privatio immunitatis est, et necessaria ad commune bonum, et ad correctionem delictorum; alia vero totalis privatio immunitatis necessaria non est ad illum finem, et, cum sit major, non potest recte ex minori colligi. Quin potius additur in dict. cap. Ut famæ, quando Ecclesia concedit judici seculari potestatem in clericum, non posse facultatem sibi concessam excedere, neque majorem violentiam inferre,

quam defensio, vel rebellio exigat clericorum. Hæc ergo exceptio de clerico incorrigibili nobis necessaria non videtur, quia quantum ad omnes alios, præter judicem secularem in casu sibi concesso, non est vera; quantum ad ipsum vero judicem non est exceptio, quia licet possit punire clericum, non tamen id facit sua, sed Ecclesiæ potestate, ut dicitur in dict. cap. Ut famæ. Et ideo nec potest excedere delicti mensuram, ut insinuat in dict. cap. Cum non ab homine, ibi, legitima pœna, et ideo si in hoc excedat injuriose, quantum ad id incurret in hunc canonem, Si quis suadente; neque etiam potest talem clericum pœna mortis afficere, donec realiter degradetur, quia nondum est omnino privatus privilegio clericali; neque antea censetur Ecclesia consentire in hujusmodi pœna, juxta cap. 2 de Pœnis, in 6.

11. Casus in quibus clericus incorrigibilis post trinam monitionem amittit hoc privilegium. — Discrimen inter clericos in minoribus et in sacris. — Dixi tamen, regulariter loquendo, propter speciales casus cap. Contingit, 2, et cap. In audientia, de Sentent. excomm., ubi quidam clerici incorrigibiles, si post trinam monitionem sui Prælati, adhuc in incorrigibilitate perseverent, tanquam non clerici habendi censentur quantum ad immunitatem et favorem hujus canonis; de hoc enim ibi fuerat facta interrogatio. Et respondet Pontifex hujusmodi clericos de privilegio clericorum subsidium aliquod habere non debere: Sed illius (inquit) efficiantur immunitatis extorres, quæ pro clericorum tutela, et laicorum violentia coercenda dignoscitur instituta. Quibus locis sine dubio non requirit Pontifex aliam declarationem, vel remissionem ad potestatem judicis sæcularis, præter publicam incorrigibilitatem, et pertinaciam post trinam superioris monitionem. Hoc tamen est speciale in casibus illorum textuum, quia illi clerici non utcumque erant criminosi, et pertinaces, sed vel deserendo clericalem habitum, vel militaria arma portando; cum tamen secundum jus una ex conditionibus maxime necessariis ad gaudendum hoc privilegio clericali sit deferre clericalem habitum, ut colligitur ex cap. unico de Cleric. conjugatis, in 6. Estque hoc valde consentaneum rationi, qui alias daretur occasio iniquis clericis abutendi privilegio sibi concesso, ut in eisdem decretis insinuat. Est autem advertenda differentia inter clericos in minoribus, et in sacris constitutos; nam priores,

si omnino deserant habitum, vel tonsuram clericalem, ita ut non semel aut iterum, sed continuata consuetudine illis non utantur, statim amittunt hoc privilegium, quamdiu in illo habitu perseverant; quod intelligendum est, nisi beneficium Ecclesiasticum habeant, et alicui Ecclesiæ inserviant, aut ex licentia Episcopi ad id se præparent, juxta novum jus Concilii Trident., sess. 23, cap. 6 de Reformation. At vero clerici in sacris constituti non amittunt hoc privilegium, etiamsi habitum deserant, donec ter admoniti per suum Prælatum incorrigibiles sint juxta prædicta jura.

12. *Navarr. limitatio.* — Quod tamen limitat Navarr., cap. 27, num. 81, nisi quis, relictis habitu et tonsura, turpibus et enormibus actibus se immisceat; nam tunc putat non esse necessariam trinam monitionem ad amittendum privilegium clericale; quam dicit esse communem sententiam; eam vero nullo jure probat. Solet autem in favorem illius citari cap. Perpendimus. de Sentent. excomm., ubi Comes quidam qui sacerdotem occiderat, sævis et enormibus actibus se immiscentem, dicitur non indigere Pontificis absolute. Responderi tamen posset, ex illo textu non probari, in eo casu non incurri excommunicationem, nam statim mandat Pontifex, ut conveniens pœnitentia interfecto-ribus imponatur; sed solum concludit excommunicationem illam in eo casu non reservari. Tamen, cum Pontifex non præcipiat interfectores absolvi a censura, sed solum ut pœnitentia eis imponatur, satis indicat eos peccasse quidem, non tamen incurrisse hanc censuram. Item cum ait interfectores non esse remittendos ad Sedem Apostolicam pro absolute, satis significat non incurrisse in hunc canonem, *Si quis suadente*; sed in nullo alio talis excommunicatio lata est; ergo nullam excommunicationem incurrunt. Præterea in cap. Cum non ab homine, de Sententia excomm., expresse dicitur occisores clericorum, qui contempto clericali habitu, tyrannidi, et enormitati se inverecunde immiscent, canone latæ sententiæ minime coerceri, etiamsi peccent, et aliter puniendi sint; ergo in eo casu amittunt clerici privilegium hujus canonis.

13. *Qui privilegio privantur clerici criminosi per cap. Perpendimus.* — Et juxta decisionem hujus cap. Cum non ab homine, censeo procedere aliam cap. Perpendimus. Et ex utroque simul colligo verisimile esse, quod

ibi notat Abbas cum Cardinali, et aliis (quamvis multi oppositum sentiant, quod Navarrus sequi videtur), in hujusmodi casu tales clericos non amittere omnino privilegium fori, sed solum hunc specialem favorem hujus canonis, *Si quis suadente*. Nam propterea præcipit Pontifex pœnitentiam injungi illi Comiti, et ministris ejus, sed ad Sedem Apostolicam remittendos non esse, quia supponit eos peccasse, quamvis censuram non incurrisset; ergo supponit illum clericum non omnino amisisse privilegium fori; nam si illud amisisset, interfectores ejus nihil peccassent, quia et ille dignus erat tali pœna, et Comes habuisset jurisdictionem ad puniendum illum; non ergo amittitur in eo casu omne privilegium clericale, sed solum specialis favor hujus canonis. Facilius enim potest hic admitti, quam ille, tum quia inferioris rationis est; tum etiam quia, ut insinuat in dicto c. Cum non ab homine, in illo casu tollitur prædictis favor *in odium clericalis excessus, et terrorem, atque correctionem similium clericorum*, ad quem finem hæc privatio sufficit. Neque oportet statim concedere potestatem iudicibus secularibus in hujusmodi clericis propter rationes superius insinuat. Et ex his textibus sic declaratis confirmantur ea, quæ de incorrigibilitate paulo antea dicebamus.

14. *Ob quæ crimina clericus privilegium hujus canonis amittat.* — Ulterius vero observanda sunt verba illorum textuum, ut pœna hæc, seu privatio hujus privilegii ultra exigentiam seu rigorem illorum non extendatur. Duo ergo in illis verbis requiruntur: primum est mutatio seu desertio clericalis habitus, quod expresse habetur in cap. Cum non ab homine; in alio vero cap. Perpendimus, licet non exprimat, supponitur et insinuat, cum de illo sacerdote dicitur, se filium Regis falso nominasse, et arma sumpsisse, etc. Secundum est, perpetratio talium delictorum; nam sola habitus desertio non sufficit, nisi juxta formam aliorum canonum, scilicet præcedente trinam monitione, ut supra dictum est. At vero, si adjungantur talia delicta, completur causa sufficiens absque alia monitione. Neque e converso delicta sine habitus dimissione sufficerent, quia utrumque ibi conjungitur; et materia est odiosa, et restringenda. Et ob eandem causam non est hoc extendendum ad alia delicta, præter ea, quæ ibi numerantur illis verbis: *Tyrannidi, et enormitati se inverecunde immiscent; et illis: Armis acceptis, seditionem fecit, et guerram;*

te infra: *Non propulsando, sed inferendo injuriam fuit occisus*. Quæ verba omnia indicant delicta contra justitiam, et contra pacem reipublicæ, idque cum sævitia, et gravibus injuriis; et ideo solum in his casibus amittitur privilegium hoc; nam cum hæc sit pœna, non est extendenda extra casum in jure expressum.

15. *Alia crimina ob quæ idem amittitur privilegium ex cap. unic. de Vit. et honest. cleric.* — Atque eodem modo addere possumus exceptionem aliam ex capitulo unico de Vita et honest. cleric., in 6, ubi clerici, qui se *joculatores, seu goliardos* faciunt, aut *bufones*, si per annum id muneris exercent, ipso jure privantur privilegio clericali. Quæ pœna etiam est propria illius delicti, et ideo non est ad alia extendenda propter similitudinem rationis, etiamsi illa graviora esse videantur, ut recte notavit Abbas in dicto cap. Perpendimus, num. 8. In illo autem capite non postulatur dimissio habitus clericalis, sed solum delictum tale cum perseverantia ejus per annum; et tunc etiam non requiritur trinam monitio, sed sufficit factum ipsum cum annua pertinacia contra illam legem, ut ipso facto illa pœna seu privatio incurratur, ut ibidem deciditur. Additur vero, etiam posse pœnam illam incurri ante lapsum unius anni, si tamen trinam monitio a superiore facta præcedat; nam tum etiamsi tantum per mensem, v. gr., artem illam quis exercent, et intra illud tempus ab Episcopo ter admoneatur ut illam omittat, quam primum post tertiam admonitionem illam exercuerit, et sese pertinacem in illo delicto perpetrando ostenderit, ipso facto carebit omni privilegio clericali, ut ibi dicitur. Et hæc exceptio ostendit elapso anno non esse necessariam monitionem.

16. *Quo pacto monitio in his casibus facienda.* — Advertit autem Navarrus tam in hoc, quam in præcedentibus casibus hanc trinam monitionem faciendam esse cum intervallo aliquorum dierum; neque sufficere unam monitionem pro tribus. Quæ fuit sententia Glossæ in Clement. 4, verb. *Tertio*, de Vit. et honest. cleric. quam sequuntur Abbas et alii, tam ibi, quam in cap. finali extra, eodem. Et quantum ad posteriorem partem, scilicet, quod non sufficiat una pro tribus, mihi videtur res indubitata, quia hoc nullo jure est expressum; et alioqui materia odiosa lenienda est quoad fieri possit, et quoad eam partem, in quo aliquem favorem continet,

amplianda. At in præsentem, hæc trina monitio pertinet ad favorem rei, et suavitatem legis et pœnæ; ergo, cum lex requirat trinam monitionem, et nunquam dicat sufficere unam pro tribus, cum omni proprietate servanda est. Quantum vero ad alteram partem de intervallo aliquorum dierum, res est minus certa, nam Gloss. hoc sumpsit ex cap. Sacro, de Sentent. excomm., et cap. Constitutionem, eod. tit., in 6, ubi non de hoc casu, sed de monitionibus ad excommunicationem requisitis sermo est, et ita solum potest inde sumi argumentum a simili, seu a paritate rationis, quod non videtur efficax; nam ibidem dicitur, ut in causa excommunicationis una monitio pro trinam possit sufficere; et quoad hoc non credimus argumentum a simili valere; cur ergo valebit quoad alteram partem? Responderi potest, partem illam de una monitione pro trinam ad rigorem pertinere, et ideo non extendi ad alios casus; alteram vero de interponendis aliquibus diebus inter monitiones esse favorabilem, et ideo extendi posse ex similitudine rationis. Erit autem extensio facienda cum additione dicti c. Constitutionem, scilicet: *Nisi facti necessitas aliter ea (scilicet intervalla) suaserit moderanda*; quæ supra in proprio loco late exposuimus. Atque ita intellecta hæc sententia est per sese consentanea rationi; nam jura, quæ in præsentem exigunt monitionem, volunt, ut aliquod tempus ad emendationem concedatur; ergo cum id sit morali et humano modo intelligendum, saltem requiritur, ut aliqui dies inter monitiones interponantur. Et præterea addendum est ex dict. Clement. 4, necessarium esse fieri has monitiones, non tantum in generali, sed etiam speciali et expresso nomine talis personæ; hanc enim vim habet verbum illud, *nominatim*, in dicto textu positum, ut ibi Glossa et Doctores advertunt. Et, licet fortasse in aliis textibus non habeatur, tamen illa videtur declaratio generalis ad omnes similes casus, tum propter illam rationem, quod hoc ad favorem spectat; tum etiam quia cum hæc pœna ipso facto ex vi legis inferatur, et nihilominus lex ipsa requirat trinam monitionem ab homine faciendam, merito intelligitur loqui de monitione speciali, nam generalis per ipsammet legem fiebat.

17. *An clerici, qui secularibus negotiationibus insistunt, hoc privilegio priventur.* — Et juxta hæc existimant aliqui habere locum in hoc casu decisionem textus in cap. finali de Vit. et honestate clericorum m. Quod sentit Na-

varrus illud allegans dicto num. 80. Existimo tamen textum illum non procedere in presenti, neque excusare illum, qui clericum talem percusserit, quominus in sententiam hujus canonis incidat. Nam ibi est sermo de clericis, qui prætermisissis divinis officiis, secularibus negotiationibus insistunt; de quibus sentit Navarrus, quod si post trinam admonitionem non respiciunt, ita manent privati privilegio clericali, ut si quis in eos violentas manus injecerit, non incurrat hanc censuram. Sunt autem verba illius textus: *Cum facto privilegium abjiciant clericale, tu quominus, dum his se implicant, de suis facultatibus, statutis et consuetudinibus patriæ subjaceant non defendas eosdem.* Ex quibus verbis colligi non potest hujusmodi clericos privari clericali privilegio quoad personas, sed tantum quoad facultates suas, ut patet ex illis verbis, *De facultatibus suis*, et ex præcedentibus in ipsa casus propositione, seu interrogatione, scilicet, *Nolunt statutis patriæ, quibus, quoties expedit, sicut laici se tuentur, in negotiationum suarum quæstibus subjacere;* ergo illud extendi non debet ad privilegium personæ, tum quia illa est pœna, ideoque restringenda potius, quam extendenda; tum etiam quia nemo dicet, hujusmodi clericum ita amittere privilegium fori propter illam negotiationem, ut possit a sæculari iudice puniri propter quodlibet delictum; ergo nec etiam amittere favorem hujus canonis, qui ad personam, et non ad facultates pertinet. Tum denique, quia illa duo sunt valde diversa, et in jure separantur, ut patet ex Clement. 4, de Vit. et honest. cleric.

18. Clerici exercentes officium carnificum, macellariorum, aut tabernariorum, an hoc privilegio priventur. — Qui textus etiam est in materia præsentis considerandus; prohibetur enim ibi clericis, ne carnificum, seu macellariorum, aut tabernariorum officium publice et personaliter exercent; quod, si post trinam monitionem non destiterint, vel tale officium iterum resumpserint, privantur privilegio clericali, cum quadam tamen moderatione et distinctione; nam, si conjugati sint, omnino privantur, sive tonsuram aut habitum ferant, sive non; et ideo qui in illos violentas manus injecerit, non incurret. At vero, si non sint conjugati, subdistinctio fit; nam vel illi exercentes tale officium, habitum clericalem deserunt, et tunc omnino privantur; vel retinent clericalem habitum, et tunc solum in rebus clericali privilegio privantur. Quapropter qui in eos violentas manus inje-

cerit censuram hujus canonis non effugiet, quia hic favor ad privilegium personæ, non rerum pertinet. Idem ergo dicendum censeo in casu dicti cap. finalis.

De monachis gaudentibus privilegio canonis.

19. Præter clericos, gaudent hoc privilegio monachi, ut in prædicto textu dicitur. Licet autem monachus stricte sumptus distingui soleat a clerico regulari, ibi autem pro regulari vel religioso sumitur, ut constat ex cap. Cum illorum, de Sententia excommunicationis, comprehenditque personas religiosas utriusque sexus, ut de viris per se constat; et de fœminis id supponitur in cap. De monialibus, de Sententia excommunicationis. Item comprehenduntur non tantum religiosi professi, sed etiam conversi, etiam illi qui propriam professionem non emittunt, ut patet ex cap. Non dubium, cap. Ex tenore, cap. De monialibus, de Sententia excommunicat. Comprehenduntur præterea novitii, licet nondum religiosi sint, sed in via ad religionem profitendam, cap. Religiosi, § Quamvis, de Sentent. excomm., in 6. Ex quibus a fortiori constat, comprehendendi etiam omnia membra religionum, sive solemnem professionem emisserint, sive tantum vota simplicia a Pontifice approbata per quorum emissionem veri religiosi efficiuntur.

20. An personæ tertii ordinis S. Francisci, aut Dominici, sub nomine monachorum comprehendantur. — Dubitatum vero in primis est de personis tertii habitus S. Francisci, vel S. Dominici; Cajetanus enim, cap. 40, dicit non frui hoc privilegio, quia non sunt clerici, nec religiosi, nec novitii, nec conversi religionis; et ita non possunt nomine monachorum comprehendendi. Navarrus autem, cap. 27, num. 79, dicit hoc esse posse verum juxta jus commune, non tamen juxta privilegia, et consuetudinem, ac stilum Ecclesiæ Romanæ; citatque Rotam et Felinum, qui affirmant, si hujusmodi gregatim vivant, et habitum religionis portent, frui hoc privilegio. Et hanc sententiam existimo veram, non solum propter privilegia, sed etiam quia sub nomine monachi, juxta intentionem et interpretationem juris in dicto canone comprehenduntur. Non enim pro solis religiosi vere professi accipitur, sed etiam pro omnibus, qui secundum aliquem modum participant illum statum, ita ut secundum illam participationem sint Deo dicati, et devoti, juxta modum lo-

quendi Joannis Papæ, in cap. Quisquis, 17, quæst. 4, ubi dicit sacrilegium committere, qui injuriam facit clericis, *vel monachis, sive Deo devotis.* Et similis modus loquendi habetur in cap. Duo sunt, 12, quæst. 4. Quia ergo hæ personæ sunt Deo dicatæ secundum quandam participationem talis religionis ab Ecclesia approbatam, etiamsi proprie statum religiosorum non habeant nec per vota ligati sint, sub latitudine Ecclesiasticarum personarum comprehenduntur, et sub monachorum nomine in prædicto capite continentur. Cui expositioni favent alia jura, quæ declarant sub nomine monachorum conversos comprehendendi, cum tamen conversi proprie religiosi non sint, quia sunt Deo dicati secundum talem modum, quo religionem participant. Nam ut recte advertit Panorm., et ex modo loquendi juris ostendit in dicto cap. Nulli dubium, de Sentent. excomm., illa decreta non condunt novum jus, seu novum privilegium his personis concedunt, sed declarant intentionem, et amplitudinem illius canonis, *Si quis suadente.* Quod si objiciatur, quia canon ille pœnalis est, et ideo debuisset potius stricte exponi, respondetur, quoad hanc partem potius esse favorabilem, et in causa maxime pia, et religiosa, et ideo potius esse latissime interpretandum.

21. Eremitæ an hoc privilegio gaudeant. — *Prima opinio.* — Et juxta hæc principia potest defini alia dubitatio de eremita an gaudeat hoc privilegio. In qua Angelus, verb. *Eremita*, num. 3, partem negantem tenet cum Joanne de Lignan., in Clem. *Per litteras*, de Præbend. Qui asserit hos esse laicos, et manere sub regali seu imperiali jurisdictione. Quod etiam sequitur Summa Rosella. Contrarium tenet Glossa in cap. Qui vero, 16, quæst. 4, argumento illius textus, in cujus initio dicitur: *Qui vere pureque solitariam degunt vitam, digni sunt convenienti honore.* Sed hæc verba valde generalia sunt, ut ex eis possit quidquam colligi. Hanc vero opinionem sequitur Sylvester, verb. *Eremita*, num. 2; Armilla, ibidem, et Navarrus, c. 27, num. 79. Hi vero tres auctores cum Archidiacono requirunt, ut hujusmodi eremita astrictus sit alicui regulæ religiosæ vel subditus alicui superiori Ecclesiastico, qui gaudeat hoc privilegio. In qua limitatione prior pars per se nota est, quia ille vel erit religiosus vel saltem conversus. Secundam autem partem ipsi non probant, neque declarant, an requiratur, quod illa subjectio ad

talem superiorem sit ex voto obedientiæ, vel sufficiat ex propria voluntate, vel saltem ex communi aliqua lege Ecclesiæ; illa ergo limitatio subobscura est, et si aliquo probabili modo explicetur, incidit horum auctorum opinio in præcedentem, ut patebit.

22. *Dubii resolutio.* — Quapropter stando in rigore juris mihi prior sententia magis probatur cum Panorm., in c. 2 de For. comp., num. 10. Qui recte dicit in hujusmodi personis nihil esse, quod eas faciat Ecclesiasticas et exemptas a temporali jurisdictione. In quo sane inconstanter videtur loqui Angelus supra, dum concedit, eremitam esse personam Ecclesiasticam et de foro Ecclesiæ, et negat frui hoc privilegio, cum tamen paulo superius, ut probet hunc non gaudere hoc privilegio, assumat esse personam laicam et Imperatori subjectam. Hoc tamen intelligendum est de eremitis, qui *vagi* dicuntur, qui nec definitum aut firmum vitæ modum, neque aliquam specialem obligationem Ecclesiasticam habent; nam, licet hoc tempore, vel loco, vitam quasi monachalem exercent, vel alicui loco sacro deserviant, non propterea Ecclesiasticæ personæ fiunt, aut exempti sunt a temporali jurisdictione. At vero, si ex speciali obligatione, et quasi traditione alicui loco sacro dicati sint cum speciali subjectione ad Episcopum, sive ex voto, sive ex pacto, sive ex tali munere quasi spirituali prove-niat, tunc probabile est hujusmodi eremitam comprehendendi in hoc canone tanquam personam specialiter Deo dicatam seu devotam. Et fortasse hujusmodi sunt, qui dicuntur *conversi Ecclesiarum*, a Panormitano supra, qui dicuntur etiam hoc privilegio gaudere juxta Glossam in dict. c. Non dubium.

Quæ sint manus violentæ.

23. Quarto loco explicanda est actio seu causa, ob quam hæc censura imponitur, quæ illis verbis explicatur: *Manus violentas injecerit.* Quibus significatur hanc esse debere actionem injuriosam circa talem personam in facto seu opere consistentem. Quamvis enim violentum physice loquendo sit omne id, quod est contra internam inclinationem, et hoc modo mors extrinsecus illata, licet justa sit, violenta dicatur, tamen moraliter loquendo de actione sacrilega, de qua textus hic loquitur, proprie dicitur violenta manus, quæ non solum naturæ, sed etiam justitiæ repugnat; et ideo merito de hujusmodi violentia textum hunc interpretamur. Oportetque, ut